

УДК 343.98.067

DOI: 10.31733/17-03-2023-390-391

Наталя ПАВЛОВА

доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ В МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ШАХРАЙСТВА

Слідча діяльність щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, вимагає від уповноваженої особи володіння певним обсягом знань, необхідних для отримання вірного висновку про обставини вчинення таких кримінальних правопорушень, причини та умови, за яких вони відбулися, мотивації злочинця, можливості віктимної поведінки тощо. Для виконання цих завдань слідчому треба використовувати оцінні критерії стосовно інформації, яка надходить у зв'язку з розслідуванням та формує слідчу ситуацію.

Потреби слідчої практики у цьому напрямі вимагають створення структурної частини окремої криміналістичної методики, в якій мають послідовно викладатися типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування різних видів шахрайств і відповідні до умов цих ситуацій програми дій слідчого – програми (алгоритми) розслідування. Сформульовані таким чином методичні рекомендації відповідатимуть потребам практичних працівників, які на підставі порівняння спеціальної слідчої ситуації, що виникла під час розслідування кримінальних правопорушень, з типовою, зможуть обрати належні, найефективніші криміналістичні засоби і методи встановлення об'єктивної істини.

Одним із шляхів підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень є впровадження в криміналістичну практику алгоритмізованих методик, які охоплюють програму застосування науково-технічних засобів. Зміст таких методик визначається криміналістичним алгоритмом, який у загальному становить заснову на законі систему послідовно виконуваних обов'язкових і рекомендаційних приписів, спрямованих на ефективне вирішення завдань у сфері боротьби зі злочинністю [1, с. 240].

Алгоритмічний метод базується на професійному досвіді та науково обґрунтованих узагальнених алгоритмах слідчої, експертної та судової практики щодо конкретного виду кримінального правопорушення. Суть цього методу полягає в тому, що при розслідуванні кримінальних правопорушень суб'єкт досудового розслідування використовує типові слідчі зразки, тобто алгоритми. Цей метод реалізується у вигляді завдань, що виконуються за алгоритмом, або у формі пошуку нового алгоритму. В основі алгоритмічного методу лежить передача алгоритму дій іншим суб'єктам досудового розслідування у вигляді вказівок щодо мети, завдань, способів виконання майбутнього завдання (що і як робити, для чого) [2, с. 46].

Втім, ніякі алгоритми не матимуть свого значення без визначення умов, що впливають на їх реалізацію, та типізації слідчої ситуації на певному етапі розслідування, яких може бути численна кількість. До того ж, визначення дій та засобів при розслідуванні будь-якого кримінального правопорушення, у тому вчиненого шляхом шахрайства, у більшості випадків залежить саме від слідчої ситуації, що має не тільки теоретичне, а й прикладне значення.

Виходячи з цього, напрями розслідування необхідно визначати оптимально для конкретної слідчої ситуації, що склалася у кримінальному провадженні на певному етапі розслідування, оскільки спостерігається тісний зв'язок слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, зорієнтованих на ту чи іншу типову слідчу ситуацію. У криміналістиці такий підхід ще отримав назву «ситуативний» [3]. Саме сукупність обставин, що сформувалась на певному етапі розслідування, є предметом аналізу [4, с. 282].

У загальному вигляді ситуаційний підхід у методології розслідування шахрайства можна представити як послідовне вирішення наступних взаємопов'язаних завдань: побудова інформаційної моделі події, що досліджується; моделювання вихідної ситуації; типізація вихідної ситуації; побудова програм розслідування та розв'язання складних завдань з урахуванням розробленої наукою програми для типової ситуації; розроблення індивідуальної програми розслідування; діагностика слідчої ситуації, що виникла тощо [5, с. 106].

Отже, процес розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі й вчинених шляхом шахрайства, передбачає необхідність діагностики, врахування типової слідчої ситуації, що дозволить визначити можливості в обранні напрямку розслідування та правильного алгоритму дій.

1. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Харків : Харків юридичний, 2010. 320 с.

2. Цільмак О. М., Користін О. Є., Заєць О. М. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень: підручник. Одеса: Фенікс, 2017. 352 с.

3. Павлова Н. В., Птушкін Д. А., Чаплинський К. О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна громадян: монографія. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 196 с.

4. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності: навч. посібник (2-ге вид., доп. і перероб.). Дніпро : ДДУВС, 2018. 188 с.

5. Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: монографія. Харків : Право, 2009. 168 с.

УДК 343.985

DOI: 10.31733/17-03-2023-391-393

Володимир ПРИЛОВСЬКИЙ

доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ (ЗЛОЧИНІВ) ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ

Одним з основних завдань поліції є протидія злочинності [1, пп. 3 ст. 2, п. 1], що поміж всього арсеналу повноважень має на меті захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необгрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2, ст. 2].

Під розслідуванням протиправних діянь (злочинів) (далі – злочинів) розуміється комплекс слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів, здійснюваних з метою встановлення всіх обставин вчиненого злочину, осіб, які його вчинили, і забезпечення прийняття до винних передбачених законом заходів [3, с. 265].

Досить широко відображення в юридичній літературі, стосовно розслідування протиправних діянь (злочинів) (далі – злочинів) в найкоротший термін після їх вчинення, одержав термін «по гарячих слідах». Серед практичних працівників поняття «розслідування злочину по гарячих слідах» не визиває ніяких непорозумінь, але проведенням дослідження з'ясовано, що однозначного визначення цього поняття і терміну тривалості «гарячих слідів» не існує.

Розслідування злочинів по гарячих слідах забезпечує проведення роботи в найбільш сприятливий момент, тобто коли по виявлених слідах злочину можна найбільш коротким і швидким шляхом встановити злочинця.